

მომხმარებლური ზედმეტობა - გამოწვევა კაცობრიობის წინაშე

გიორგი მალაშხია

პროფესორი (ემერიტუსი)

საქათვებოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

g.mal2012@yahoo.com

სტატიაში ევდემონისტური ხედვის - ადამიანთა ბედნიეების თვადსაზიხისით, განხილულია მსოფლიოში ფაქტოდ გავრცელებული მოვდენის - მომხმარებლური ზედმეტობის ეკონომიკური, სოციალური და ეთიკური ასპექტები; წახმოდგენილია სამომხმარებლო ზედმეტობის ხაობა, სახეობები, წახმოქმნის მიზეზები და სოციალური - ეკონომიკური შედეგები, ნარჩენებია სამომხმარებლო ზედმეტობის ადგილი ადამიანთა ცხოვრებაში და მისი შეფასება საზოგადოების სხვადასხვა ფენის მიეხ.

ავტორი ააშკარავებს ადამიანთა ჯანსაღი მოთხოვნილებებისა და გონივრული მოხმარების უნახის განსაზღვრულობას; ზედმეტი დოვდათის გამოყენებისა და დაგროვების უაზრობას.

ნაშრომში განხილულია მომხმარებლური ზედმეტობის გამოვლინებები, მათი წახმოშობის ეკონომიკური, სოციალური და ეთიკური მიზეზები, ხაც ახსნილია მომხმარებელთა ფსიქოლოგიური თავისებულებით, ასევე სოციალური და ეკონომიკური გახემოთი. ყუხადლება გამახვილებულია იმ ნეგატიური შედეგებზე საზოგადოებისათვის, ცადკეული ინდივიდისათვის, ხაც თან ახდავს ადამიანთა ყოფის ამ მოვდენას. ზედმეტი დოვდათის გამოყენებისა და დაგროვების მასშტაბები წახმოდგენილია ზომიერებისა და გონივრულობის, ნამდვილი და მოჩვენებითი სიკეთის, თვადთახედვით.

დასაბუთებულია ხამდენად მნიშვნელოვანია მომხმარებლური ზედმეტობის დაძლევა ცადკეული ადამიანისა და მთელი კაცობრიობისთვის, ხაც მომხმარებლის სუვეერენიტეტს კი ახ ეწინააღმდეგება, ახამედ შეესაბამება მის და საზოგადოების ინტეხესებს. გაკეთებულია დასკვნა, ხომ მომხმარებლური ზომიერება მნიშვნელოვნად შეამსუბუქებს საყოველთაო კეთილდღეობის, ბედნიეების ეპოქის დამკვიდრებას, ეკოდო-

გიუხი და სოციალური საფრთხეების დაძლევა. ამდენად, მომხმაებელი ზედმეტობის დაძლევა წახმოდგენილია, ხოგოხც კაცობრიობის პიოგეხის ეხთ-ეხთი აქტუალური პიობღემა.

საკვანძო სიგყვები: მომხმაებელი ზედმეტობა, სამომხმაებელი საზოგადოება, ჭანსალი მოთხოვნიღებები, მოხმაეება, დაგხოვება, ზომიეეება, ჰედონიზმი, ფუფუნება, , უქმი ეკონომიკა, სამომხმაებელი დაღა. მომხმაებლის სუვეეენიღეტი, საყოვეღთაო კეთიღღეობა

შესავალი

ყოვეღვაეი ზედმეტობა ბუნების საწინააღმღეგოა
ჰიპოკრატე

ჩვენ ვცხოვრობთ ეპოქაში, ხოცა ამღენი
უსახეებელი ნივთი გვჭიღება.
ოსკახ უაღღი

ღიღი სიმღიღე - ღიღი მონობაა
სენეკა

ადამიანთა მიერ დოვლათის ზედმეტი მოხმარებისა და დაგროვებისადმი მიდრეკიღება და სიხარბე თვალში საცემია. მას შემღეგ, რაც გაჩინდა ქონებრივი უთანასწორობა და მოსახლეობის გარკვეულ ნაწიღში ერთგვარი სიუხვე, ეს მიდრეკიღება არსებობს. ის მღაფრღება თანამეღროვე მსოფლიოში სიმღიდრის და სიღარიბის თანაარსებობის პირობებში. მას დიღი ზიანი მოაქვს. თავისი ტენდენციითა და მოსალოღნელი შედეგებით საფრთხესაც წარმოადგენს კაცობრიობისათვის. სამომხმარებელი ზედმეტობის დაძლევა კაცობრიობის წინაშე აშკარა გამოწვევაა, რაზედაც იქნება დამოკიღებული ახალი ადამიამური და ბედნიერი სზოგადოების ჩამოყალიბება.

მოხმარების სფეროში ზედმეტობის არსებობას უძველეს დროში (ღვ.წ.ად.VI-Vსს.) ამჩნევდა დიღი ჩინელი ფილოსოფოსი ლაო ძი, რომელიც წერდა: „სამეფო კარი თუ ბრწყინავს, მინდვრები კი გახრიოკებულია, ბეღლები დაცრიეღებული. დიღებულნი თუ ძვიფასეუღობით შემოსიღან, ბრწყინვალე საჭურჭლით შეჭურვიღან, უკადრისობენ მდაბიურ სუფრას და ფუფუნებაში ყელამღე ჩაფლულან, ეს ავაზაკობა და ზვიადობაა“ (ლაო-ძი 1990, 123).

„ზედმეტის“ კატეგორიის ირგვლივ მსჯეღობას ვხვდებით ძველი დროის აზროვნების კორიფეების პლატონისა და არისტოტელეს შრომებ-

ში (ძვ.წ.აღ.V-IVსს.) „ის, რაც აჭარბებს ზომიერ ბუნებას და ის, რაც მასზე მეტია სიტყვით და საქმით, ნამდვილად არის ზედმეტი.“ (Платон 1871, 45-47). არისტოტელე ზედმეტსა და უკმარს განიხილავდა, როგორც საშუალოდან, სასურველიდან გადახრას (Аристотель 1984 , 88 , 87, 118, 215).

ზედმეტი მოხმარება შემდგომაც სხვადასხვა დროის მრავალი მოაზროვნის განხილვის საგანია. ამის დასტურად მოვიყვან ცალკეულ გამონათქვამებს: „ვინც უარი თქვა ზედმეტზე, მან თავი დააღწია უქონლობას,“ აღნიშნავდა გენიალური ი. კანტი. „გამოიყენეთ, მაგრამ არა ბოროტად. არც თავშეკავებას, არც ზედმეტობას არ მოაქვს ბედნიერება,“ - ქადაგებდა ფრანგი ფილოსოფოსი და მწერალი ვოლტერი. დიდი გერმანელი ფილოსოფოსი ჰეგელი წერდა: „სამოქალაქო საზოგადოება გვაძლევს როგორც არაჩვეულებრივი ფუფუნების, ზედმეტობის, ისე სიღატაკის და მათი საერთო ნიშნის ფიზიკური და ზნეობრივი გადაგვარების მაგალითს“ (Афоризмы и цитаты 2018, 24.) და ა. შ .

ხალხის დამოკიდებულება ზედმეტობისადმი ჩანს მის გამონათქვამებში:

- „ბევრმა ჭამამ კაცი მოკლა, ცოტამ - გადაარჩინაო.“
- „მეტი სიტყვა თავს ატკენს, მეტი ჭამა - კუჭსაო.“
- „ბევრის მდომი ცოტასაც დაკარგავს.“
- „ბევრის მსურველი კეთილს ვერ ნახავსო.“
- „თუკი დოზას გადააჭარბებ, ყველაფერი საწამლაგია.“ (ფრანგული) და ა. შ.

სოციალურ-ეკონომიკურ მოვლენათა შემეცნების დღევანდელ ეტაპზე უეჭველია დოვლათის ზედმეტი მოხმარებისა და დაგროვების მრავალმხრივი გაცნობიერების საჭიროება ცხოვრების თანამედროვე პირობების გათვალისწინებით. ფაქტია, რომ დღეისთვის სათანადოდ არაა გაცნობიერებული ამ თემის მეცნიერულ გაშუქების აუცილებლობა, მას არ აქვს სათანადო ადგილი ეკონომიკურ და სოციალურ მეცნიერებებში.

ქვემოთ შევეცდებით შუქი მოვფინო ამ თემის უმთავრეს საკითხებს ევდემონისტური, ანუ ადამიანთა ბედნიერებაზე გავლენის კუთხით. მთლიანობაში, მსურს გარკვეული წვლილი შევიტანო „ზედმეტის“ კატეგორიის თეორიული და პრაქტიკული ასპექტების გააზრებაში.

ზედმეტის, ანუ არასაჭიროს ეკონომიკური არსი

ჯერ კიდევ მე-XIXს საუკუნის ბოლოს ამერიკელი ეკონომისტი, სოციოლოგი და ფუტუროლოგი ტ. ვებლენი წერდა: „საზოგადოებაში თავიანთი გავლენა რომ დაამკვიდრონ, ადამიანები იძენენ ძვირფას, ფუფუნების საგნებს, რომლებიც ცხოვრებისთვის აუცილებელს არ წარმოადგენს. მდი-

დრები ალტაცებულნი არიან იმით, რომ ისინი მდიდრები არიან“ (Велен Т. 1984, , 70).

სადღეისოდ, ფრანგი ფილოსოფოსის, სოციოლოგისა და კულტუროლოგის ჟ. ბოდრიარის მიხედვით, „დასავლეთში ყველგან წარმოების ეგზალტირებული გმირების ბიოგრაფიები შეცვალა მოხმარების გმირების ბიოგრაფიებმა“ (Бодрийяр Ж. 2019, 50).

უწინარესად ჩამოვყალიბებ მოხმარების სფეროში ზედმეტობის ჩემულ გაგებას: ზედმეტად, ყოფით სფეროში შეიძლება ჩათვალოთ ყველაფერი ის, რასაც არ მოაქვს რეალური სარგებლობა (სიკეთე) ადამიანებისათვის, საზოგადოებისათვის, რაც, ჯანსაღი აზრით, არაა საჭირო, ხელის შემშლელი ან საზიანოა. ეს უხება საკვების მიღებით დაწყებულ, ყოველგვარ მოქმედებას თუ ობიექტს. ზედმეტი დოვლათის ფლობა იმის გამო არსებობს, რომ ადამიანის რეალური სამომხმარებლო უნარი შეზღუდულია, ხოლო მოთხოვნილებები საერთოდ შეიძლება სჭარბობდეს მას. ჯანსაღი აზრით, რეალური სარგებლობის ზღვარზე მეტი დოვლათის მოხმარება და ფლობა არის ზედმეტი. ზედმეტის სწორად გაგებისას არ უნდა დავეყრდნოთ სარგებლიანობის ფაქტს. სარგებლიანობად მიიჩნევენ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას, როგორც კეთილდღეობის წყაროს. მას კი, ბევრ შემთხვევაში, არ მოაქვს რეალური სიკეთე (სარგებლობა) ადამიანისთვის, რადგან არსებობს არასასარგებლო, არარაციონალური მოთხოვნილებები და ადგილი აქვს მოჩვენებით, ყალბ სიკეთეს, რის მაგალითები ჩვენს თვალწინ უხვადაა. ამიტომ ზედმეტზე მსჯელობისას ვეყრდნობი რეალური სარგებლობის და რეალური სიკეთის ფაქტს, როგორც ადამიანებისათვის ქვეყნარტი საჭიროების გამომხატველს.

ხაზი უნდა გაესვას ცხოვრების მოვლენათა რეალური (ნამდვილი) არსის ადეკვატურ გაგებას და მისგან გადახრილი, ყალბი, მოჩვენებითი (ილუზიური) წარმოდგენის დაძლევის მნიშვნელობას. არაქვეყნარტი შეხედულებები სოციალური სფეროს მოვლენებზე ფართოდაა გავრცელებული და ადამიანებს ხელს უშლის სწორი ცნობიერების ჩამოყალიბებაში, საბოლოოდ, სწორ, ნამდვილად სასარგებლო ქცევაში, რაც შესაბამისად აისახება მათ კეთილდღეობაზე.

მოხმარების აზრის, ხასიათისა და შედეგების ღრმად გარკვევისთვის პირველ რიგში უნდა დავადგინოთ რეალური სარგებლობა და განვასხვაოთ ის მოჩვენებითისაგან, ირეალურისაგან. რეალური სარგებლობა - ესაა მოხმარების ის შედეგი, რომელიც ადამიანის ნორმალურად აღიარებული ბიოსოციალური და სულიერი არსებობისა და განვითარებისათვისაა აუცილებელი. მოჩვენებითი, არასაჭირო ასევე არსებულა, მაგრამ არ აისახება ადამიანთა ცხოვრებაზე საერთოდ, ან აისახება უარყოფითად. მოთხოვნილებები მათი დაკმაყოფილების მიხედვით, მართებულა და-

ვყოთ ჯანსაღი, გონივრული, ანუ რეალური სარგებლობის (სიკეთის) მომტანი მოთხოვნილებებზე და არაჯანსაღი, არაგონივრული მოთხოვნილებებზე, რომელთა დაკმაყოფილებას არ ახლავს ნამდვილი სიკეთე ან ადამიანებისთვის, არაიშვიათად, საზიანოცაა. ის თავისთავად ორგვარია: ჯერ ერთი, მოთხოვნილებები, რომელთა დაკმაყოფილება უშუალოდ საზიანო ადამიანებისთვის და, მეორე, უაზრო, ფუჭი, ფუქსავატური მოთხოვნილებები, რომელთა დაკმაყოფილება არაფრის მომცემი, ან ყალბი, მოჩვენებითი კეთილდღეობის მომტანია. ორივე ამ უკანასკნელთა დაკმაყოფილება, ჯანსაღი აზრით, გაუმართლებელია. სწორედ ესაა ზედმეტი, არასაჭირო. ის ორგვარი შეიძლება იყოს: იმთავითვე ზიანის მომტანი თვისებრივად ან საზიანო რაოდენობრივად, ზომას გადაჭარბებულ მოხმარებასთან დაკავშირებული. პირველის მაგალითია ნარკოტიკების, თამბაქოს ნაწარმის და სხვა მოხმარება და მეორისა - ჭარბი საკვების, სასმელის მიღება და ა.შ. ზედმეტობაა საჭიროზე ჭარბი სამომხმარებლო ნივთების ფლობა, რაც მათი გონივრული გამოყენების უნარს აღემატება.

დასანანია, რომ ეკონომიკური თეორია, სოციალური მეცნიერებები მეტწილად გვერდს უვლიან ყალბი, მოჩვენებითი კეთილდღეობის, კიდევ მეტი, ადამიანთა მიერ თავისი და სხვების საზიანო მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისთვის დოვლათის მოხმარების (დაგროვების), მაშასადამე, არარაციონალურად გამოყენების ფაქტს. პარადოქსია, რომ ადამიანთა საზიანო დოვლათი (ჯამრთელობის დაკარგვის, სიცოცხლის მოსპობის საშუალებები, უაზრო მოთხოვნებათა დაკმაყოფილებისთვის განკუთვნილი ნივთები და მომასახურება) განიხილება საზოგადოებრივი დოვლათის ნაწილად. არსებული თვალსაზრისით, ინტერესის საგანია მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება, მოთხოვნის არსებობა ბაზარზე, მიუხედავად იმისა, ეს მოთხოვნა და შესაბამისი მოთხოვნილების დაკმაყოფილება ადამიანებისათვის საზიანოა, უსარგებლოა თუ არა. ასე ხდება მაშინ, როცა მას დიდი ზიანი მოაქვს კაცობრიობისთვის. უეჭველია, რომ ასეთი პროდუქტების წარმოება და გამოყენება თეორიისა და პრაქტიკის დიდი ნაკლია, მაგრამ მაინც ცხოვრების თანამგზავრია.

ადვილი შესამჩნევია მოხმარებისა და დაგროვების პოზიტიური და ნეგატიური შედეგები, მაგრამ მათ ხშირად შესატყვისი ყურადღება არ ექცევა. ეს თავიდანვე დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორაა ადამიანთა ცნობიერებაში ასახული დოვლათის (სიმდიდრის) დანიშნულება, როლი, თუმცა ეს თავისთავად ცხადი როდია. სწორედ აქ იჩენს თავს საზოგადოების ფასეულობითი სისტემა, თუ რას თვლის ის ნამდვილ სიკეთედ ინდივიდებისათვის და მთლიანად საზოგადოებისთვის, რამდენადაა აუცილებელი და დასაშვები დოვლათის ამა თუ იმ სახით მიზნით და ზომით გამოყენება.

ზემთ მოყვანილი მსჯელობებიდან გამომდინარეობს, რომ არასწორია ყოველგვარი მოხმარება, მისი ზრდა თავისთავად მივიჩნიოთ სიკეთედ, არ განვასხვავოთ საჭირო და არასაჭირო მოხმარება და დაგროვება. ამაზე გასული საუკუნის ბოლოს მიუთითებდა ჯ.გელბრეიტი, სამართლიანად აკრიტიკებდა რა ცხოვრების ნეოკლასიკურ მოდელს, რომლის მიხედვითაც თითქოს მოხმარება - ეს უპირობოდ კეთილმოყოფელი რამაა... თითქოს საჭიროა მისი მაქსიმიზაცია ყოველგვარი პატიოსანი სოციალური ხერხებითა და საშუალებებით. ამასთან, ეს თავისთავად უმაღლესი ზომით სიამოვნება არაა. საჭიროა დაფიქრება დოვლათისა და მომსახურების შერჩევაზე (Гелбрейт Д. 1979, 58).

საჭირო და ზედმეტ მოხმარებასა და დაგროვებაზე მსჯელობისას საბოლოოდ უნდა გამოვდიოდეთ რეალური და ყალბი კეთილდღეობის ქეშმარიტი გაგებიდან, მაგრამ ასე არ ხდება. კეთილდღეობად მიჩნეულია საერთოდ ადამიანთა მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება საქონლითა და მომსახურებით. აქედან გამომდინარეობს, რომ თითქოს, ყოველგვარი მოხმარება, მოთხოვნილების დაკმაყოფილება სიკეთეა, (ვგულისხმობ თეორეტიკოსების ა. პიგუს, ვ. პარეტოს, პ. სამუელსონის (Пигу А. 1985, Парето В. 2007, Самуельсон П. 1993) და სხვათა შეხედულებებს. ცხოვრების მარტივი ფაქტები ადასტურებს, კერძოდ, ჯანმრთელობისთვის საზიანო პროდუქტების მოხმარებას, ალკოჰოლური სასმელების, საკვების ჭარბად მიღებას და სხვა.

მიმაჩნია, რომ სწორ თვალსაზრისამდე არ მივყევართ ბერგსონ - სამუელსონის კეთილდღეობის საზოგადოებრივ ფუნქციას, რომელიც ინდივიდუალურ სარგებლიანობათა კომბინაციას ემყარება, რაც შემოსავლების განაწილების თაობაზე ფასულობითი განსჯის საფუძველზე ყალიბდება. (Ломова Е.А. 2009,11). ამ ავტორთა თვალსაზრისით, საზოგადოებრივი კეთილდღეობა არის ინდივიდების სარგებლიანობის დონეთა ფუნქცია. ადვილი მისახვედრია, რომ ინდივიდუალურ სარგებლიანობათა კარდინალისტური (რაოდენობითი) მნიშვნელობების დადგენა ძნელია ან, ალბათ, მიუღწეველიც. აქ ისევ სუბიექტურ სარგებლიანობასთან გვაქვს საქმე, რომელიც ხშირად არ წარმოადგენს კეთილდღეობის წყაროს (მაგალითად, თამბაქოს მოხმარება და სხვა) და არა ობიექტურ სარგებლობასთან (სიკეთესთან). სუბიექტების აღქმა არ ემთხვევა იმას, რაც ობიექტური სიკეთეა მათთვის.

ამგვარად, უპრიანია საკითხის დაყენება ადამიანთა კეთილდღეობის კუთხით ზედმეტის (ჭარბის) და საჭიროს სწორად განსაზღვრის თაობაზე. საჭიროდ მხოლოდ ის მოხმარება და დაგროვება შეიძლება ჩაითვალოს, რასაც მოაქვს რეალური კეთილდღეობა, რის იქითაც მოხმარება და დაგროვება ზედმეტად (ჭარბად) უნდა ჩაითვალოს. ეს სულაც არ ნიშნავს მო-

მხმარებლის სუვერინეტეტის უგულებელყოფას, ასკეტიზმის, სიღარიბის აპოლოგიას, არამედ ქეშმარიტი კეთილდღეობს სწორად გაგებაა. ჩემი მსჯელობებიდან არ უნდა გაკეთდეს დასკვნა, თოითქოს, ნორმალურად უზრუნველყოფილი ცხოვრებისადმი, კომფორტისადმი, მრავალფეროვნებადმი, ესტეტიკური სიამოვნებისადმი მისწრაფებას არ ვთვლიდე მოსაწონად. მე ვმსჯელობ იმ ზედმეტობაზე, რომელიც საზიანოა ინდივიდისათვის და საზოგადოებისათვის.

ზედმეტის სწორად გაგებას და ამგვარი გაგების ცხოვრებაში რეალიზებას კოლოსალური პოზიტიური შედეგი შეუძლია მოუტანოს ხალხებს, მთელ კაცობრიობას, დიდად შეუწყოს ხელი კეთილდღეობას.

ადამიანთა ცხოვრებაში აღნიშნული მოვლენის როლს თუ ჩავუფიქრდებით, ლოგიკურია ვთქვათ, რომ ეკონომიკური და სოციალური ასპექტით მათ ახსნასა და გაგებაში ყურადღებას იმსახურებს დოვლათის მოხმარებისა და დაგროვების ზედმეტობის აზრი. ის შეიძლება განვიხილოთ სოციალურ მეცნიერებათა კატეგორიის რანგში. აქედან გამომდინარე, ამ კატეგორიის მიერ თავისი ადგილის დაკავება სოციალურ მეცნიერებებში უთუოდ შედეგიანი იქნება შემეცნებითი თვალსაზრისით. ეს საშუალებას მოგვცემს ღრმად ჩავწვდეთ საზოგადოების ცხოვრების მოვლენებს და უკეთ მოვაგვაროთ ამ სფეროში არსებული გამოწვევები.

მომხმარებლური ზედმეტობის გამოვლინებები, მომხმარებლური საზოგადოება

მომხმარებლური ზედმეტობა საზოგადოების ცხოვრებაში მრავალმხრივი მოვლენაა და ადამიანთა ქცევის სხვადასხვა ასპექტით ვლინდება. გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ უხსოვარი დროიდან დღემდე შექმნილი დოვლათი სხვადასხვა მიზეზით ადამიანთა რეალურ კეთილდღეობას სრულად არ ხმარდება. აქამდე ეს ფაქტი სათანადო თეორიული განსჯის საგანიც არ გამხდარა. ამასთან, ის უაღრესად საყურადღებოა. ფაქტობრივად, ამის გამოხატულებაა არც ისე სასურველი სამომხმარებლო საზოგადოების ფორმირება და მეცნიერებაში მისი ასახვა. ამ თემას ეძღვნება: ტ. ვებლენის, ჟ. ბოდრიარის ნაშრომები, ასევე ჰ. მარკუზეს (Markuze, 1994, 368) და სხვათა წიგნები.

დოვლათის ზედმეტი, არასაჭირო მოხმარება და დაგროვება, პირველ რიგში, ეხება საგნებს, რომლებსაც ადამიანები იყენებენ სასიცოხლო პირობების უზრუნველსაყოფად, მაგრამ ზომას გადაჭარბების გამო, არასაჭირო და საზიანოც ხდება. ასეთია, კერძოდ, ზომაზე მეტი საკვების მიღება. ეს ადამიანთა მცირე რიცხვს როდი ახასიათებს. გურმანების დიდ ნაწილის პრობლემაა ქარბი წონა. 2008 წელს მსოფლიოს მოსახლეობის

35% ქარბონიანი იყო, 11% სიმსუქნით იყო დაავადებული. 2011 წელს კი 20 წლისა და მეტი ასაკის 1,4 მლრდ ადამიანს ქარბი წონა აწუხებდა.

ზედმეტი, არასაჭირო, ფუჭი მოხმარების მაგალითად შეიძლება დავასახელოთ ზომაზე მეტი სპირტიანი სასმელების მოხმარება ადამიანთა საკმაოდ დიდი ნაწილის მიერ, რაც მარტივ პრობლემებს როდი უქმნის მათ ჯანმრთელობის თუ ეკონომიკური თვალსაზრისით. ალკოჰოლიზმის - ამ ძველისძველი სენის სახით საქმე გვაქვს ფართოდ გავრცელებულ ზედმეტობასთან. ალკოჰოლიკების რაოდენობა ყოველ 1000 კაცში 1900-1929 წლებში შეადგენდა: 0,3-ს, 1956- 1976 წლებში -12,3-ს, მათი რიცხვი 50-ჯერ გაიზარდა 1930 - 1965 წლებში. 2000 წელს მსოფლიოში იყო 140 მლნ ალრიცხული ლოთი.

საზიანოდ და ზედმეტობად შეიძლება დავასახელოთ თამბაქოს ნაწარმის მოხმარება. მსოფლიოში მისი მომხმარებელია ყოველი მესამე მოზრდილი ადამიანი, 2 მლრდ-ზე მეტი, მ.შ. 200 მლნ ქალი.

მავნე ზედმეტი მოხმარების შემაშფოთებელი მაგალითია ნარკოტიკების მიღება, მათი მოხმარების გავრცელების მასშტაბები თანამედროვე მსოფლიოში, განსაკუთრებით ახალგაზრდობაში. ესეც ადამიანთა უძველესი და უგუნური მავნე ჩვევაა. პარადოქსია, რომ მსოფლიოში 2017 წელს დაახლოებით 271 მლნ ადამიანი, ანუ 15- 65 წლის ასაკის მოსახლეობის 5% მოიხმარდა ნარკოტიკს. ეს 30% -ით მეტი იყო, ვიდრე 2009 წელს. გაეროს მონაცემებით, მსოფლიოს მოზრდილი მოსახლეობის 3% და 15-30 წლის მოსახლეობის 12% არის ნარკოტიკების მომხმარებელი. კოკაინის წარმოება 2017 წელს აღწევდა 1.976 ტ., რაც 25 %-ით მეტი იყო წინა წლებთან.

ისეთ ცივილიზებულ სამყაროში, როგორც ევროკავშირის ქვეყნებია, ზრდასრული მოსახლეობის 10% ნარკოტიკების მომხმარებელია. ამასთან, ნარკოტიკების წარმოადგენს უკანონო საქმიანობის სფეროსა და შემოსავლების ერთ-ერთ უხვ წყაროს ცალკეული ადამიანებისთვის. ბოლო 12 წლის განმავლობაში ამ სფეროში ინვესტიციებმა შეადგინა 3 ტრლნ დოლარი. ნარკოფულის წლიური ბრუნვა კი 800 მლრდ დოლარამდე აღწევს. ყოველწლიურად ხდება 1,5ტრლნ დოლარამდე ნარკოტიკებით ვაჭრობიდან მიღებული ფულის ლეგალიზება.

ქეშმარიტი გაგებით, ობიექტური ადამიანური ურთიერთობების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, შეფარდებით ზედმეტ, უქმ დოვლათად (სიმდიდრედ) წარმოგვიდგება მომხმარებელთა მიერ შეძენილი და ნაწილობრივ ან სრულადაც გამოუყენებელი, უფუნქციოდ დარჩენილი საგნები: ტასაცმელი, ავეჯი, საყოფაცხოვრებო ტექნიკა, საცხოვრებელი ფართობი და სხვა. მომხმარებელი მეტწილად არარაციონალურია. იგი, რაც უფრო მეტ ფულად სახსრებს ფლობს, მით უფრო ხშირადაც იძენს ისეთ საქონელს, რასაც არ მოიხმარს სხვადასხვა მიზეზით. ის არაიშვიათად უშვებს შეც-

დომებს მოხმარების საგნების შექმნისას, ასევე მოდის, მიმბაძველობის გავლენით იძენს ისეთ საგნებს, რასაც მოუხმარებლად ტოვებს ან მცირე მოხმარების შემდეგ გადაადებს .

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ის ზედმეტობა, როცა საგნები, რომლებსაც ადამიანები ფლობენ, ტ.ვებლენის სიტყვებით რომ ვთქვათ, გამოიყენება დემონსტრაციული მოხმარებისათვის, ე.ი. პრესტიჟულობისათვის, სხვების წინაშე უპირატესობის დასადასტურებლად, გამორჩეულობისათვის, თავმომწონებისათვის. ცხადია, ჯანსაღი აზრით, ეს მიზანი მიუღწეველია, მაგრამ ადამიანთა ნაწილი მაინც ამგვარი ცდუნებითაა შეპყრობილი.

მომხმარებლური ზედმეტობის ერთ-ერთი მკაფი გამოვლინებაა ფუფუნება, რომელიც ისტორიის გარკვეულ ეტაპზე წარმოიშვა. ის საზოგადოების ერთ-ერთი ნეგატივია. ფუფუნების პრობლემა მრავალი ავტორის ინტერესის საგანი იყო კიდევ, თუმცა სადღეისოდ ნაკლებად არის ყურადღების ქვეშ. მისი ზიანის გარკვევა თანამედროვე და მომავალი საზოგადოებისათვის, ასევე დაძლევის გზების ძიება ინტერესს უნდა იწვევდეს.

ფუფუნება კომფორტის ზედმეტობაა. მისი უარყოფა არ ნიშნავს ჯანსაღი კომფორტისადმი ადამიანის ბუნებრივი მიდრეკილების გამორიცხვას. ფუფუნება გამოიხატება გარემოსაგან გაძლიერებული სიამოვნების მიღებით. ჰედონიზმი აყვანილია პათოლოგიურ დონეზე, მაშინ როცა სიამოვნება ადამიანის ბუნებრივი ნორმალური მიდრეკილებაა. აქ ნათლად იგრძნობა ყალბი ეთიკის გამოვლინება, რაც ადამიანთა საკმაოდ დიდი ნაწილის თანამგზავრი ხდება. ის არ არის ცხოვრების ჯანსაღი წესი, მკაფიო გადახრაა მისგან. ფუფუნება ზოგჯერ სულიერი სიმდიდრის უქონლობის ნიადაგზე წარმოიშვება. ის ზომიერების, ნამდვილი ფასეულობის ანტიპოდად გვევლინება. ფუფუნების მიმდევრებს სურთ ყალბი ბრწყინვალება, უპირატესობა სხვების წინაშე. მხოლოდ ადამიანთა გარკვეული წრისათვის არის ის მოწონებისა და მისწრაფების საგანი, მახინჯი სიამოვნების, განცხრომის წყარო, ეგოიზმის გამოხატვა, რასაც რეალური მოწონება, ფასი, აღიარება საზოგადოებაში არ მოაქვს.

ფუფუნებას ჰყავს აპოლოგეტებიც, რომლებიც ამტკიცებენ, რომ მაღალი კლასის ფუფუნება სიკეთეა დაბალი კლასისათვის, რამდენადაც მოაქვს დამატებითი სამუშაო ადგილი და შემოსავალი, განვითარების სტიმული. მაგრამ ეს არაა ის, რაც ამ უკანასკნელთ სჭირდებათ. ცნობილმა გერმანელმა ეკონომისტმა და სოციოლოგმა ვ. ზომბარტმა ფუფუნების გარკვეული თეორია შექმნა, რომლის ამოსავალი დებულებაა ფუფუნების განსაზღვრება, როგორც აუცილებლის ზღვარს გადაცილებული დანახარჯისა. (Werner Zombart 1922, 5). ფუფუნებას სხვა იდეოლოგიებიც ჰყავდა: სენ ლამბერი, ანრი ბოდრიარი საფრანგეთში, ბერნარდ მანდევლი ინგლის-

ში და სხვა. მის წინააღმდეგ კი გამოდიოდნენ რიგორისტიკული მიმართულების წარმომადგენლები, რომლებიც მდიდართა ფუფუნებას დაბალი კლასის წარმომადგენელთა სიღარიბის მიზეზად თვლიდნენ, მათ შორის უტოპისტები სენ- სიმონი და სხვა.

ფუფუნებას გაურობდა და ამჟამად თავს არიდებს ბევრი უმდიდრესი ადამიანი: როკფელერი, ბაბეფი, გეითსი და სხვა. მსოფლიოში უმდიდრესი მექსიკელი მილიარდერი კარლოს სლიმი უარყოფს ფუფუნებას და ცხოვრობს თავდაჭერილად, ამასთან, ფულს ქველმოქმედებაში დებს.

ზედმეტი, უქმი დოვლათის არსებობა ცალკეულ ადამიანთა ხელში დანაკარგებია საერთო კეთილდღეობისა და ბედნიერების თვალსაზრისით. სადღეისოდ განსხვავება წარმოებული დოვლათის (სიმდიდრის) რაოდენობასა და მის ზრდას, ერთი მხრივ, და ადამიანთა კეთილდღეობას, (მის ამაღლებას) შორის, მეორე მხრივ, საგრძნობია. სიმდიდრის ზრდას ჩამორჩება კეთილდღეობა. (დანვრილებით იხ. „უქმი ეკონომიკა“, (მაღაშხია 2013, 12-50).

ეკონომიკური თეორია, როგორც ცნობილია, ქადაგებს მოთხოვნილებების განუსაზღვრელობას. გონივრული (ჯანსაღი) მოთხოვნილებები რაოდენობრივად, როგორც პრაქტიკა ადასტურებს, მოცემულ მომენტში შეზღუდულია ადამიანთა სამომხმარებლო ძალის განსაზღვრულობით. ადამიანებს არ შეუძლიათ დოვლათი უზომო რაოდენობით მოიხმარონ, რასაც თეორია გვერდს უვლის. მოთხოვნილებათა უსაზღვრობის დოქტრინა ეკონომიკურ სუბიექტთა გარკვეული ნაწილის ინტერესებს პასუხობს, რომ გაყიდვების ზრდით ბიზნესში მოგების სასურველ ზრდას მიაღწიოს. სწორი იქნება ვთქვათ, რომ მოთხოვნილებები იცვლება, ვითარდება განუსაზღვრელად, ხოლო მათი რაოდენობითი განუსაზღვრელობა გონივრულობის ფარგლებში პრაქტიკას, მისწრაფება განუსაზღვრელი რაოდენობის სიმდიდრის ფლობისკენ კი- ჯანსაღ აზრს ეწინააღმდეგება.

მომხმარებლური ჟინის გაღვივების შედეგად გაჩნდა ე.წ. მომხმარებლური საზოგადოება, რომელშიც არსებობს სამომხმარებლო საგნების სიუხვე, მოხმარება კი წარმოადგენილია ადამიანთა ცხოვრების აზრად და მიზანად, მოქმედების ძირითად მოტივად. ფრანგი სოციოლოგი ჟ. ბოდრიარი მიიჩნევს, რომ ესაა თვითმოტყუების საზოგადოება. მომხმარებელი თავის არჩევანს ახორციელებს არარაციონალურად და არადამოუკიდებლად. არჩევანი მას თავს ეხვევა თვით სამომხმარებლო საზოგადოების სტრუქტურისაგან მისი მოჩვენებითი ფასეულობებით, რაც ნივთებშია გაცხადებული. მოთხოვნილებები წარმოიქმნება იმ საქონელთან ერთად, რომელიც მათ აკმაყოფილებს (Бодрийяр Ж. 2006, 269).

მომხმარებლური საზოგადოება ცვლის და აკნინებს ცხოვრებისეულ ფასეულობებს, ადამიანთა ურთიერთობების სისტემას – „...ადამიანები სი-

უხვის საზოგადოებაში, არსებითად, გარშემორტყმულნი არიან არა სხვა ადამიანებით, როგორც ეს იყო ყველა დროს აქამდე, არამედ მოხმარების ობიექტებით. მათი ყოველდღიური ურთიერთობა განისაზღვრება არა მათ მსგავსებთან ურთიერთობით, არამედ დოვლათის გადაცემა - მიღების მანიპულაციების აღმნიშნელი სტატისტიკური მრუდით” (Бодийяр Ж. 2006, 5).

ადამიანთა და სახელწიფოთა აგრესიულობა იწვევს ქვეყნებსა და მთელ მსოფლიოში დაშინებისა და მოსპობის, სიმდიდრის განადგურების იარაღების კოლოსალური ოდენობით დაგროვებას, რაც სრულიად ზედმეტი იქნებოდა აგრესიის. მტრობის, კრიმინალური ზრახვების არ ასებობის პირობებში, ანუ ეთიკურ საზოგადოებასა და მსოფლიოში. მაგრამ სამხედრო მიზნებსა და საზოგადოებრივი წესრიგის დამყარებას, ადამიანთა და ხალხების აგრესიისგან დაცვას, მსოფლიოსა და ცალკეულ ქვეყნებში კოლოსალური სახსრები და ადამიანური რესურსები ხმარდება, რაც საკმარისი კი იქნებოდა სიღარიბესთან გასამკვლავებლად. ჯანსაღი აზრისთვის ხომ ადვილი გასაგებია ამ სფეროებში დახარჯული შრომის, მატერიალური სახსრების ზედმეტობა მაღალი ზნეობის, ადამიანური სიმახინჯეების - სიხარბის, აგრესიულობისაგან, ყოველგვარი კრიმინალისაგან თავისუფალი საზოგადოების არსებობის პირობებში. კაცობრიობის თანამგზავრი ეს ნეგატივი, ცხადია, დაბალი ცივილიზებულობის, კულტურის გამო არსებობს. აქ საქმე გვაქვს მფლანგველობის იძულებითი ზედმეტობის, ზედმეტის განსაკუთრებულ, უხეშ და ფარულ ფორმასთან.

მომხმარებლური ზედმეტობის წარმოქმნა: მიზეზები და პირობები.

დოვლათის მოხმარებისა და დაგროვების ზედმეტობის მიზეზი უწინარესად უკავშირდება ადამიანთა ფსიქოლოგიურ თავისებურებებს, ტიპს, ნიშნებს. მომხმარებლის ეთიკის, ქცევის, არჩევანის ფაქტორები: შემოსავლების სიდიდე, გემოვნება, მიდრეკილება, მიმბაძველობა, გამოცდილება, სწორი გადანყვეტილების მიღების უნარი, მოდის, რეკლამის გავლენა და ა.შ. კონკრეტულ სოციალურ-ეკონომიკურ პირობებში ყალიბდება. ამ პირობების და არჩევანის სირთულის გამო პრაქტიკაში სამომხმარებლო საგნების შეძენის თუ დაგროვებისას ხშირად აქვს ადგილი შეცდომებს, რის შედეგადაც თვით მომხმარებელს ზედმეტი, მისთვის არასაჭირო, გამოუყენებელი საგნები აღმოაჩნდება.

ცნობილი ფსიქოლოგი კ. იუნგი ფასეულობითი თვალსაზრისით განახხვავებდა ადამიანთა ორ ძირითად ფსიქოლოგიურ ტიპს: ექსტრავერტული ბუნებისას, სიმდიდრისაკენ მიდრეკილებს და ინტროვერტული ბუნებისას - ღირსებებისკენ, სულიერი სიმდიდრისკენ მიდრეკილებს (ЮНГ

K. 1989, 561). მომხმარებლური ქცევის თვალსაზრისით აღნიშნული ტიპები დაკავშირებულია ადამიანის განათლებულობასთან, კულტურასთან, მიდრეკილებებთან. ცრუ, უადგილო მოთხოვნილებების ჩამოყალიბებაში თავს იჩენს ეკონომიკური და სოციალური გარემოს გავლენა.

ადამიანები იმთავითვე გამოირჩევიან განსხვავებული მოთხოვნილებებით, არიან ზომიერნი და ხარბები. ეს ის ნიშნებია, რომლებიც საფუძვლად უდევს მათ ქცევას დოვლათის მოხმარებისა და დაგროვების სფეროში. ზედმეტი საგნები ჩვეულებრივ აღმოაჩნდებათ არახარბ, მოკრძალებული მოთხოვნილებების ადამიანებსაც სხვადასხვა მიზეზით, რაც განაპირობებს მათ მომხმარებლურ ქცევას, მაგრამ ზედმეტობა მოხმარებასა და დაგროვებაში ჩვეულებრივ თავს იჩენს ხარბი და პატივმოყვარე, მიმბაძველ ადამიანებში. ადამიანებს არც ისე ბევრი სჭირდებათ კეთილდღეობისათვის, რომ არა სიხარბე, რომელიც უბიძგებთ სამომხმარებლო დოვლათის უსაზღვრო მოხმარებისა და დაგროვებისაკენ.

ამაში პირდაპირ აისახება პიროვნებათა მიერ ფასეულობების აღქმა, მათი ეთიკა. ექსტრავერტული ფსიქოლოგიური ტიპისათვის ზნეობას, სამართლიანობას ყურადღება არ ექცევა. მისთვის მთავარია მატერიალური ფაქტორი, უზომო მოთხოვნილების დაკმაყოფილება, მომხვჭელობა როგორც ვითომც ბედნიერების უცილობელი პირობა. მის აღქმაში ბედნიერების ზომა პირდაპირაა მიბმული სიმდიდრესთან, მფლანგველურ მოხმარებასთან.

სამომხმარებლო ზედმეტობის ფორმირებაში სადღეისოდ დიდ ადგილს იკავებს საზოგადოების ზნეობრივი კრიზისი, უსამართლობა დოვლათის განაწილების სფეროში. ზნეობრივ კრიზისი უშუალოდ იჩენს თავს ცხოვრების აზრზე, ადამიანურ ფასეულობებსა და ცხოვრებაში მათ ადგილზე გამრუდებული დამოკიდებულებებით, აქედან გამომდინარე, ქცევით, რაზეც ზემოთ იყო მსჯელობა. ამას მოსდევს ზნეობრივი ნორმების უგულვებელყოფა მომხმარებელთა მიერ, რომელთა ერთობლიობაც ქმნის საზოგადოებას, ეთიკური ნიჰილიზმი, რაც ასე აშკარაა თვით ყოფით დონეზე.

ზედმეტი მოხმარებისა და დაგროვების არსებობაში გამორჩეულ ადგილს იკავებს სოციალურ-ეკონომიკური გარემო. დოვლათი განაწილების ურთიერთობები, რომლებიც უთანასწორობის საფუძველს ქმნის ნიადაგს უმზადებს ზედმეტ მოხმარებასა და დაგროვებას. საბაზრო ურთიერთობები, მექანიზმი აყალიბებენ კონკურენციულ სივრცეს არამართო წარმოების, არამედ მოხმარების სფეროში. უსამართლობა დოვლათის განაწილების სფეროში გამოიხატება გადამეტებული უთანასწორობით საზოგადოების წევრთა ქონებრივ მდგომარეობაში. საერთოდ კი უთანასწორობა ბუნებრივი მდგომარეობაა, რადგან ადამიანები განსხვავებუ-

ლნი არიან უნარებით, საქმიანობის შედეგიანობით, მოთხოვნილებებით. თანასწორობაზე კი შეიძლება ვიმსჯელოთ მხოლოდ ცხოვრების დონის მიხედვით. ქონებრივი უთანაბრობა კი მთელ მსოფლიოსა და ცალკეულ ქვეყნებში სცილდება ნორმალურ საზღვარს, მეტად მწვავეა. ამას ადასტურებს შემდეგი მონაცემები: განსხვავება მოსახლეობის ყველაზე მაღალი შემოსავლების მქონე 10%-სა და ყველაზე დაბალი შემოსავლების მქონე 10%-ს შორის ევროკავშირის ქვეყნებში შეადგენს 9,5 -ჯერ მეტს. ეს განსხვავება იზრდება, 1992 წელს ის იყო 7-ჯერ მეტი. ევროკავშირის ქვეყნების მდიდარი 10% მოსახლეობა ფლობს ქვეყნის სიმდიდრის ნახევარს, ხოლო ღარიბი 40% - 3%-ს. უფრო უარესი სურათია რიგ სხვა ქვეყანაში, მათ შორის ნაკლებად განვითარებულებში. სწორედ მდიდარ ფენაში განსაკუთრებით შეიმჩნევა დოვლათის ზედმეტი მოხმარება და დაგროვება.

დოვლათის ზედმეტი მოხმარება და დაგროვება ის ასპარეზია, სადაც გამოვლინდება ადამიანთა ქცევის გამრუდებული მოტივაცია, სიხარბე, მისწრაფება უპირატესობისაკენ. სამომხმარებლო საზოგადოების პირობებში აღნიშნული ფაქტორები ისე ძლიერია, რომ მას ვერ თრგუნავს ცივილიზებულობის, კულტურის არსებული დონე, ადამიანთა დიდი ნაწილის ზომიერება, რელიგიის, პროგრესული აზრის გავლენა. ყოველივე ეს განაპირობებს მოხმარებისა და დაგროვების მკვეთრ ზედმეტობას, ზომიერებისაგან გადახრას. ამიტომაც აქვს დგილი სამომხმარებლო სენის ერთგვარ პანდემიას.

ზედმეტი სამომხმარებლო საგნების დაგროვების განსაკუთრებული შემთხვევა დაკავშირებულია პროდუქციის გაახლების ტემპთანაც. რიგ შემთხვევაში ეს გაახლება ფორმალურია და მომხმარებლის ინტერესებს კი არ ემსახურება, არამედ გამყიდველების კომერციულ მიზნებს, რამდენადაც სამომხმარებლო თვისებების არავითარ გაუმჯობესებას არ წარმოადგენს. მომხმარებელი ფაქტობრივად ტყუვდება, იძენს რა ახალ პროდუქტს და „გადააგდებს“ ჯერ კიდევ მოუხმარებელს. ასე აღმოჩნდება მის ხელში ზედმეტი პროდუქტი. მწარმოებლებისათვის (მიმწოდებლებისათვის) უდაოდ სასარგებლო ეს პროცესი შეიცავს დანაკარგებს. ამ შემთხვევაში მწყობრიდან გასული პროდუქტები ზედმეტ, „მკვდარ“ ქონებად იქცევა, გადასაყრელი ხდება ან მხოლოდ ნაწილობრივ გამოიყენება სხვადასხვა მიზნით.

უნდა აღინიშნოს მოდის გავლენა მოხმარებაზე. მოდა ჩვეულებრივ უფრო გაყიდვების ზრდას ემსახურება, ვიდრე მომხმარებელთა კეთილდღეობას. ბაზარზე გაყიდვებისა და მოგების გადიდების მიზნით ხშირად ჩნდება მრავალი „ახალი“, ფაქტობრივად უსახო პროდუქტი, რაზეც იხარჯება დიდძალი სახსრები. ისინი კი არაფერს მატებს მომხმარებელს, მხოლოდ გარეგნულად იზიდავს მას და მის ფულს.

რეკლამა თითქოს მოგონილია მომხმარებლის დასახმარებლად, რომ მან ადვილად შეიძინოს მისთვის აუცილებელი საგნები საუკეთესო პირობებით, მაგრამ ის ამ მიზანს სათანადოდ როდი ემსახურება, არაიშვიათად აბნევს მომხმარებელს, ხელს უფრო გასაღებას უწყობს. ეს ფაქტიც მომხმარებლური ზედმეტობის მიზეზი აღმოჩნდება.

პროდუქტების ზედმეტობა მომხმარებელთა ხელში წარმოიქმნება იმის გამოც, რომ შეძენილ დოვლათს ადამიანები ყოველთვის სრულად არ იყენებენ დანიშნულებით, იძენენ ნივთებს, რომლებიც არც ჭირდებათ ან ნაწილობრივ გამოყენების შემდეგ აგდებენ ან კიდევ უფუნქციოდ ინახავენ. ამგვარ ფაქტებს შევხვდებით ოჯახთა უმრავლესობაში, ამ დროს მათ ხშირად აკლიათ სხვა უფრო საჭირო საგნები და მომსახურება. ამგვარი ზედმეტობა კეთილდღეობის საწინააღმდეგოდ მოქმედებს. მაშასადამე, მოხმარების და დაგროვების ზედმეტობა ცხოვრების მრავალ მხარეს, ადამიანთა ქცევის, კულტურის, საერთო განვითარების დონეს უკავშირდება. ცხოვრებაში ფართოდ იჩენს თავს მოხმარებლური ირაციონალიზმი. აქ არსებული პრობლემების გადაჭრა უშუალო კავშირშია ადამიანთა ბედნიერებასთან, რაზეც ქვემოთ ვიმსჯელებთ.

ზედმეტი მოხმარებისა და დაგროვების სოციალურ - ეკონომიკური შედეგები. უქმი ეკონომიკა

უწინარესად აღვნიშნავ, რომ მოხმარების აქტს განვიხილავ ეკონომიკური დოვლათის სოციალურ სიკეთედ ტარნსფორმაციად, რაც დამოკიდებულია თვით დოვლათის სამომხმარებლო თვისებებთან ერთად ამ თვისებათა სრულად გამოყენებაზე, ე.ი. მოხმარების ხასიათზე, გონივრულობაზე. მოხმარების ეფექტიანობა არის აგრეთვე მოხმარების პროცესში მეტი სოციალური „წონის“ („ფასის“) მქონე ობიექტის წარმოქმნა. ამრიგად, საზოგადოებისათვის მნიშვნელოვანია, არამხოლოდ წარმოების ეფექტიანობა, არამედ მოხმარებისაც. მოხმარება არის თვით ყოველგვარი სიკეთის შექმნის ერთ-ერთი ამოსავალი პირობა, მოტივაცია. ამასთან, ეს არ ითქმის ყოველგვარ მოხმარებაზე. მოხმარების მიმართ უნდა იქნეს გამოყენებული ტესტი: რა შედეგი მოაქვს მას - არის ის რეალური სიკეთის მომტანი თუ არაფრის მომტანი ან მავნეცაა.

დოვლათის ზედმეტი მოხმარება და დაგროვება კაცობრიობის ცხოვრებაში საზიანო მოვლენაა. ეს ადამიანთა ქცევის არარაციონალურობის გამოვლენის ერთ-ერთი ფორმაა, რომელიც ერთობ დიდ ადგილს იჭერს დოვლათის გამოყენების (მოხმარების, დაგროვების) სფეროში. ნიშანობლივია, რომ ჩვენს დროში მოხმარება საზოგადოების წევრთა დიდი ნაწილისთვის ცხოვრების საზრისის ძირითადი კომპონენტი გახდა.

ჩვენს სინამდვილეში არ ხდება ზედმეტი, არასაჭირო მოხმარებისა და დაგროვების შედეგების სათანადო აღქმა და შეფასება. მათ გაგებას უმთავრესად უკავშირდებიან ადამიანის უფლებებს, მომხმარებლის ინტერესებს, სუვერენიტეტს, მაგრამ სათანადოდ არ ხდება იმ ტრივიალური ქეშმარიტების გაცნობიერება, რომ ყოველგვარ დაკმაყოფილებას არ მოაქვს სიკეთე, რადგან ადამიანებს ბევრი გაუკუღმართებული მოთხოვნილებები აქვთ. მათი დაკმაყოფილების გამო სინამდვილეში ადგილი აქვს ზედმეტ, არასაჭირო მოხმარებას და დაგროვებას, რაც ზემოთ აღინიშნა. მისი მასშტაბები ერთობ დიდია.

ზედმეტობის შედეგები შეიძლება მრავალმხრივ წარმოვიდგინოთ, რომელთა განხილვა უპრიანია ადამიანთა ევდემონისტური - ბედნიერებისა და მისი პირობების თვალსაზრისით. ეს გულისხმობს მათ წარმოდგენას ეკონომიკური, სოციალური, ეთიკური, ესთეტიკური, ფსიქო-ემოციური, პოლიტიკური რაკურსით.

ნათელია, რომ მომხმარებლური ზედმეტობა ერთგვარი სოციალური პათოლოგიაა, რომელიც, პირველ რიგში, თავს იჩენს ეკონომიკურ მახასიათებლებში. ეს უნინარესად ისაა, რომ იგი წარმოგვიდგება წმინდა დანაკარგებად. ეს ასევე ნიშნავს, რომ მათი არ არსებობა საზოგადოებას შესაბამის დამატებით სიკეთედ მოეწვინებოდა. სხვანაირად, იგი იქნებოდა მათზე განუღი დანახარჯების გამოთავისუფლება საზოგადოების თუ ინდივიდებისათვის საჭირო სიკეთის (დოვლათის) შესაქმნელად. გასაგებია, რომ ოჯახს ზედმეტად შექმნილი ნივთებისათვის განუღი დანახარჯები შეეძლო გამოეყენებინა სხვა საჭირო დოვლათის შესაძენად, რომელიც მას მოუტანდა რეალურ სიკეთეს. ფუფუნებისათვის თუ არ გასწევდნენ ხარჯებს მისკენ მიდრეკილი სუბიექტები, ისინი სხვა სუბიექტთა რეალური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას მოხმარდებოდა. თვით საზოგადოებას თუ არ დასჭირდებოდა ამჟამინდელივით იძულებითი ხარჯების განევა სამხედრო თუ საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისთვის, რაც შესაძლებელია ზნეობრივი, აგრესიისაგან, მტრობისაგან თავისუფალი, ქეშმარიტად ჰუმანური ადამიანების ერთობის პირობებში, კოლოსალური სახსრები გამოთავისუფლდებოდა კეთილი მიზნებისათვის. დღეისათვის ეს სახსრები კოლოსალურია. მხოლოდ სამხედრო , ე.წ. თავდაცვითი ხარჯები, მსოფლიოში სავარაუდო მტებისაგან დასაცავად თუ მტრული აგრესიული ზრახვების განახორციელებლად, შეადგენდა 2020წ. - 1981მლრდ დოლარს, მათ შორის აშშ-ის 778,0, ჩინეთის- 252,0, ინდოეთის - 72,9, რუსეთის - 61,7 მლრდ დოლარს და ა.შ. ეს მშპ-ის მიმართ შეადგენს შესაბამისად 3,4% 3,7% 1,7% 2,9% და 4,3%. ეს ხარჯები ცივილიზაციის პარადოქსია, რითვისაც დიდი პასუხისმგებლობა, უნინარესად, პოლიტიკოსებს ეკისრებათ, მათ აგრესიულობას მიეწერება, ხალხი კი არასდროს ომი არ უნდა.

ასევე უზარმაზარია დანახარჯები საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის, კრიმინალური ბუნების ადამიანთა საზიანო ქცევის აღკვეთისათვის. ეს ხარჯები დაახლოებით უტოლდება ზემოთ განხილულ, ე.წ. თავდაცვით ხარჯებს. რუსეთის ფედერაციის მაგალითზე ის დაახლოებით მშპ-ის 4 %-ს შეადგენს.¹ თითქმის ასეა სხვა ქვეყნებში. ეს ხარჯები წარმოიშვება იმ რეალობაში, როცა ადამიანთა ერთი, თუმცა მცირე, ნაწილი ეწევა ანტისაზოგადოებრივ მოქმედებებს, არღვევს საზოგადოების სიმშვიდეს, აზიანებს სხვის ჯამრთელობას, სიცოცხლეს, ქონებას, აყენებს მატერიალურ და მორალურ ზიანს თანამოქალაქეებს, ქვეყანას. ამგვარი მოქმედებები არასასურველი და მავნეა, მაგრამ ის გვხვდება და საკმაოდ ფართოდ. სამწუხაროდ, მათ ზრდის ტენდენციაც აქვს თვით განვითარებულ ქვეყნებში, მაშინ როცა საზოგადოების ცივილიზებულობა და კულტურის დონე საერთოდ მაღლა იწევს. ამის მიზეზები, სამწუხაროდ, არსებობს. დამნაშავეობა მოსახლეობის 100 ათას სულზე გაიზარდა 1960 წლიდან 2000 წლამდე აშშ -ში 1123 -დან 4124-მდე, საფრანგეთში - 1505 -დან 6421-მდე, გერმანიაში - 2871 -დან 7625- მდე, ინგლისსა და უელსში - 1606-დან 9761 -მდე, იაპონიაში - 1601-დან 1924- მდე, რუსეთში - 361 -დან 2028 -მდე. (Лунеев В.2007, 14).

მოყვანილი ფაქტები აშკარად დაკავშირებულია ეკონომიკურ ურთიერთობათა, დოვლათის განაწილების, გაცვლის სფეროებში არსებულ ხარვეზებთან. უზარმაზარი ქონებრივი უთანაბრობა, სიმხინჯენი გაცვლის სფეროში რომ არ ასებობდეს, ზედმეტი მოხმარების დიდი ნაწილი გამოირიცხებოდა.

ზედმეტობის არსებობა მოხმარებასა და დაგროვებაში განაპირობებს და აღრმავებს მოსახლეობის სოციალურ სტრატეფიკაციას, არასასურველ დაყოფას მდიდრებად, საშუალო ფენად და ღარიბებად. მათშიც რამდენიმე კატეგორია გამოიყოფა სოციალური სტატუსის, ცხოვრების დონის, კეთილდღეობის, ბედნიერების მაჩვენებლების მიხედვით. უთანასწორობა მსოფლიოში ღრმავდება.

სიმდიდრისადმი მისწრაფება მომხმარებლური საზოგადოების თანამგზავრია. თუმცა, მას ბევრი ვერ აღწევს, მაგრამ ის ეპიდემიურ ხასიათს ატარებს. ეს მიდრეკილება, თავისთავად არ ნიშნავს ბედნიერების უზრუნველყოფას. სიმდიდრე მხოლოდ გარკვეულ ფარგლებში შეიძლება იყოს ბედნიერების პირობა და მხოლოდ ნაწილობრივ, რომლის რეალიზებას ფაქტობრივად ზოგიერთი აღწევს არსებული გარემოს წყალობით. ამას ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში აღნიშნავდა ცნობილი გერმანელი ფილოსოფოსი ფ. ნიცშე. „სიმდიდრე მხოლოდ გარკვეულ საზღვრამდე ხდის ადამიანს შედარებით დამუკიდებელს და უფრო თავისუფალს. კიდევ ერთი ნაბიჯი და ქონება ხდება ბატონი, ხოლო მფლობელი - მონა. როგორც მონამ, უნდა

1 გაანგარიშებულია <https://rbc.ru/экономика> აღებული მონაცემების მიხედვით.

მიუძღვნას მას დრო, აზრები, უნდა გააძლიეროს გარკვეული კავშირები საზოგადოებაში, მიეჭაჭვოს გარკვეულ ადგილს, შეეზარდოს გარკვეულ სახელმწიფოს. და ყველაფერი ეს შესაძლოა საკუთარი შინაგანი და ყველაზე უფრო არსებითი სურვილის საწინააღმდეგოდ. “ დიდი ხნით ადრე კი აღნიშნული იყო, რომ „ დიდი სიმდიდრე - დიდი მონობაა“ (სენეკა).

ეთიკური თვალსაზრისით მომხმარებლური ზედმეტობა ის მოვლენაა, რომელიც თანამედროვე საზოგადოების საერთო ზნეობრივ ნეგატივებს აღრმავებს. ეს თავის მხრივ ეთიკურ კრიზისს გამოვლინებაა. აქ უწინარესად შეიძლება ითქვას მომხმარებლური საზოგადოების ადამიანურ ფასეულობათა გამკრთალებაზე, ადამიანურ, მეგობრულ, ნათესაურ ურთიერთობათა დასუსტებაზე, ჩანაცვლებაზე ნივთობრივი, მერკანტილური, კომერციული ურთიერთობებით. ადამიანის სიყვარულს ცვლის ნივთების, ძალაუფლების ტრფიალი.

ამრიგად, თავს იჩენს დეჰუმანიზაცა, რასაც ხელს უწყობს მომხმარებლური საზოგადოების ცხოვრების წესი. ზომიერების სანაცვლოდ გვაქვს უკიდურესი ჰედონიზმის ტყვეობაში ყოფნა, მომხმარებლური ზედმეტობა თავისი გენეზისით უსამართლობას ამკვიდრებს. უსამართლობა კი უზნეობაა, სამართლოანობა პატიოსნებაა, ამტკიცებს ამერიკელი ფილოსოფოსი ჯ.როლზი (Ролз Дж. 1995, 19). ადამიანები კარგავენ უმნიშვნელოვანეს თვისებას - ზომიერებას. საერთოდ, უმთავრესად მატერიალურ და ძალაუფლების სფეროებში წარმოიშვება მოსახლეობის ფენები, რომლებიც განცალკევებულია ერთმანეთისაგან.

მომხმარებლური ზედმეტობის არსებობა, რომელიც აღრმავებს განსხვავებებს, წინააღმდეგობებს მოსახლეობის ფენებს შორის, ამახინჯებს საზოგადოების ესთეტიკურ სურათს, არღვევს ჰარმონიულობას.

მომხმარებლური ზედმეტობა აჩენს რა ზედმეტ სოციალურ დიფერენციაციას საზოგადოებაში, წარმოშობს მეტისმეტ პოლიტიკურ სიჭრელეს, დაპირისპირებას საზოგადოების შიგნით, ინტერესების განსხვავებულობას, რასაც თვალნათლივ ვხედავთ მრავალი ქვეყნის მაგალითზე. ყოველივე ეს აისახება ადამიანთა არსებობის უმთავრეს ფენომენზე - ბედნიერებაზე. მოხმარებლური ზედმეტობა ეწინააღმდეგება ევდემონიზმის - ნაბმდვილი ბედნიერებისადმი მიდრეკილების პრინციპს.

დოვლათის ზედმეტი, არასაჭირო მოხმარება და დაგროვება წინ ეღობება კეთილდღეობას, ბედნიერებას, კეთილდღეობის, ბედნიერების კრიტერიუმად არ შეიძლება მივიჩნიოთ დოვლათის ქონა და მოხმარება, როგორც ეს ზოგს წარმოუდგენია. რეალური კეთილდღეობა არის მხოლოდ მოხმარებული დოვლათით გონივრულ, ადამიანისათვის რეალურ სიკეთეთა მომტან მთხოვნილებათა სრულად დაკმაყოფილება, ეკონომიკური

დოვლათის სრულად ტრანსფორმაცია სოციალურ სიკეთედ, რაც შეიძლება ხდებოდეს მხოლოდ სათანადო საჭირო დოვლათის მოხმარების თუ დაგროვების, ე.ი. გამოყენების მაღალი კულტურის პირობებში.

დოვლათის მოხმარება და დაგროვება არაა მხოლოდ ეკონომიკური ან ბიოლოგიური პროცესი. ქეშმარიტებაა ცნობილი ფრანგი ფილოსოფოსი და სოციოლოგის ჟან ბოდრიარის აზრი, რომ მოხმარება არის მორალიც, იდეოლოგიურ ფასეულობათა სისტემაც, კომუნიკაციების სისტემაც და ურთიერთობათა სტრუქტურაც (Жан Бодрийяр 2006, გვ 12).

სუბიექტური ფაქტორის როლი მოხმარების ხასიათის, წესის ჩამოყალიბებაში თავიდანვე თავს იჩენს მომხმარებელთა მოთხოვნილებებში, მათ შინაარსში, სტრუქტურაში, რაც ასევე მათი მენტალობის, ცივილურობის, ცნობიერების, არსებული გარემოს გავლენის ფუნქციაა. ამას კი ისტორიული განვითარების საფეხური, ეკონომიკური, სოციალური, კუტურული, ეთნოლოგიური, რელიგიური და ა.შ. პირობები განსაზღვრავს.

ფაქტია დოვლათის (სიმდიდრის) წარმოების თუ მარაგებისაგან საყოველთაო კეთილდღეობის დონის შორის, ჩამორჩენა. მას ადგილი აქვს დოვლათის უსამართლო განაწილების, მოსახლეობის მკვეთრი ქონებრივი უთანაბრობის, ასევე გამოყენების იმ არარაციონალური სახეების გამო, რაც ზემოთ განვიხილეთ „სიმდიდრის დაგროვების კანონი და კეთილდღეობა“ (მალაშხია გ. 2020, 54-75).

დოვლათის სრული რეალური სიკეთე წარმოგვიდგება მისი საგებლობის პოტენციალისა და გამოყენების, ასევე ამ პოტენციალის აღქმის ფუნქციად. საბოლოო ანგარიშით, დოვლათის(სიმდიდრის) მხოლოდ ერთი ნაწილი წარმოადგენს პოზიტიურ ეკონომიკას, რომელსაც მოაქვს რეალური სარგებლობა (სიკეთე) ადამიანებისთვის. მეორეა ზომიერზე მეტად მოხმარებული ან დაგროვილი, არასწორად, თვით ადამიანთა საზიანოდ გამოყენებული ნაწილი (Malashkhia 2013, 13), ზემოთ აღნიშნული უქმი ეკონომიკა. ეს უკანასკნელი საულისხმოა. ის წარმოგვიდგება დანაკარგებად ინდივიდებისა და საზოგადოებისთვის. შესაბამისად მცირდება საყოველთაო კეთილდღეობა იმასთან შედარებით, როგორც ის შეიძლებოდა ყოფილიყო აღნიშნული დანაკარგების გარეშე. აქედან გამომდინარე, მიმაჩნია, რომ ამგვარი უქმი დოვლათი შეიძლება ჩავთვალოთ კეთილდღეობის ამალღების პოტენციურ რესურსად.

შეიძლება აქ აღინიშნოს ქარბი მოხმარების ზოგიერთი კონკრეტული შედეგი. კერძოდ, საკვების ქარი მოხმარების ფაქტს ადასტურებს ის, რომ მოსახლეობის 65 % ცხოვრობს ქვეყნებში, სადაც სიმსუქნე მეტ სიკვდილიანობას იწვევს, ვიდრე უკმარი წონა.

თამბაქოს ნაწარმის მოხმარების ზიანი ადამიანების ჯანმრთელობაზე, თავი რომ დავანებოთ ეკონომიკურ დანაკარგს, რაც ზუტად დაუდგე-

ნელია, საგანგაშოა. გლობალური სტატისტიკის მიხედვით, ყოველი მეათე ადამიანის სიკვდილის მიზეზი თამბაქოა. წელიწადში 5,4 მლნ ამ მიზეზით კვდება. XX საუკუნეში თამბაქოს მოწვევის შედეგად 100 მლნ ადამიანი გარდაიცვალა. არსებული ცნობებით, ერთი სიგარეტის მოწვევა 5 წუთითა და 30 წამით ამცირებს ადამიანის სიცოცხლის ხანგრძლივობას. მას მიეწერება მრავალი ავადმყოფობის გამომწვევა და ა.შ. აქ ნათლად ვხედავთ ადამიანთა ქცევის აბსურდამდე მისულ მაგალითს. მაგრამ იგი უცილობელი რეალობაა.

ნარკოტიკების მოხმარება კიდევ უფრო მძიმე ზიანის მომტანია, რაც საყოველთაოდ ცნობილია. ის მომხმარებლური უგუნურობის ერთ-ერთი გამოვლინებაა. ნარკომანია თავსი მასშტაბებით და ზიანით, აღიარებულია თანამედროვე კაცობრიობის ერთ-ერთ უმწვავეს პრობლემად განსაკუთრებით ახალგაზრდობაში. ადამიანთა ჯანმრთელობასა და ცხოვრებაზე საერთოდ გავლენით ის ერთ-ერთი საშინელი დაავადებაა, რომელსაც სხვა მიზეზი არა აქვს, თუ არა თვით ადამიანების მოქმედება საკუთარი თავის წინააღმდეგ მოჩვენებითი სიკეთით სიამოვნების საბაბით. ნარკოტიკების ირგვლივ გამოქვეყნებული მსოფლიო მოხსენების მიხედვით, მსოფლიოში 35 მლნ ადამიანია დაავადებული ნარკოტიკებით გამოწვეული აშლილობებით, რის გამოც საჭიროებენ მკურნალობას. ნარკომანების 60 % 16-30 წლის ახალგაზრდებია, მათგან 1/5 მოსწავლეა. ნარკომანია ადამიანთა სიკვდილიანობის ერთ-ერთი მიზეზია. მისი მაჩვენებლები განსაკუთრებით მაღალია ცალკეულ ქვეყნებში. გაეროს მონაცემებით, მათგან პირველ ხუთეულში არის : აშშ მოსახლეობის 1 მლნ-ში 300,7 ადამიანი, შვედეთი - 173, 5, ესტონეთი - 134,3, ავსტრალია - 121,7, ურაგვაი - 119,9. საქართველოში ეს მაჩვენებელი შეადგენს 1,90- ს.

ყველამ კარგად იცის, რომ ნარკომანია საზოგადოებას აყენებს კოლოსალურ და აუნაზღაურებელ მატერიალურ და სოციალურ ზიანს. მიუხედავად ამისა, კაცობრიობის დიდი მცდელობები ნარკომანიის წინააღმდეგ არასაკმარისად ეფექტიანია, მისი მასშტაბები იზრდება, რაც შემაშფოთებელი და სავალალოა.

ფუფუნებას ჭეშმარიტი გაგებით, არ მოაქვს არავითარი რეალური სიკეთე. სიმდიდრე, რომელიც ხმარდება ფუფუნებას, ჯანსაღი აზრით, უნდა განვიხილოთ როგორც ზედმეტი, რომელიც არსებობს უქმად. მისი არსებობა არღვევს ზომიერების ფარგლებს, აუცილებელისა და ზედმეტის ზღვარს. აქ აშკარად იჩენს თავს მფლანგველობის ერთ-ერთი ტრადიციული სახე. უთუოდ მართალი იქნება ვთქვათ, რომ ფუფუნებითი და მფლანგველური მოხმარება, ასევე დაგროვება ადამიანთა მიერ, როცა სხვებს ელემენტარული საარსებო საშუალებები აკლიათ, ზნეობრივადაც მიუღებელია, წარმოგვიდგება როგორც მომხმარებლის დევიანტური ქცევა.

კაცობრიობის მთელი პრაქტიკით დადასტურებულია, რომ ფუფუნება, სულაც არაა აუცილებელი ადამიანთა არც ცხოვრებით ტკბობის, ბედნიერების, არც ცხოვრების შინაარსიანობის თვალსაზრისით. ის ადამიანთა დევიანტური ქცევისა და მანკიერი ჰედონიზმის გამოვლენაა.

მდიდართა მოხმარებისა და ქონების შესახებ უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვეულებრივ მათ გააჩნიათ პირადი მოხმარებისთვის განკუთვნილი დიდი სიმდიდრე, რომლის ნაწილი ემსახურება არა გონივრული (ჯანსაღი), არამედ ფუქსავტური და ფუფუნებითი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას. მდიდრების მიერ გამოუყენებელია საცხოვრებელი ფართობის, საყოფაცხოვრებო საგნების დიდი ნაწილი, რადგანაც ის მათ სამომხმარებლო ძალას აღემატება. ყოველივე ეს ქმნის უფუნქციოდ არსებულ, არასაჭირო, ზედმეტ, უქმ ქონებას.

ნამდვილი შინაგანი ღირსების ადამიანები მას არ ეტანებიან. ფუფუნება პროგრესული აზრის მიერ აღიარებულია საზოგადოების ცხოვრების არასასურველ მოვლენად. რომელი პოლიტიკური მოღვაწე და სატირიკოსი იუვენალი ფუფუნებას მოიხსენიებს, როგორც ომზე საშიშს, რომელმაც რომი ვნებებსა და ცოდვაში ჩააგდო. (Ювенал 1989, 221-241). კ. მარქსის აზრით, ფუფუნება ბუნებრივი აუცილებლობის საპირისპიროა. ჟა ჟაკ რუსო მას თვლიდა ზნეობრივი აღვირაბსნილობის მიზეზად, რასაც გემოვნების დაქვეითებამდე მივყავართ. ფუფუნება ზნეობრივად გაუმართლებელია. „ფუფუნებისადმი მიდრეკილება ვერასდროს ვერ შეეთვისება პატიოსნებას“ (Руссо Ж.Ж. 1961, 55). ასევე შეიძლება გვიხსენოთ ჟ. დალამბერი. იგი თვლიდა, რომ „ფუფუნება - დანაშაულია კაცობრიობის წინააღმდეგ, სანამ ერთი ადამიანი გაჭირვებულია“. იაპონელებმა ომის დროს გამოაცხადეს: „ფუფუნება - ბოროტებაა“.

ფუფუნებას ბოროტებად მიიჩნევენ რელიგიები. ხალხის სიბრძნეში ის სწორედ ასეთადაა ასახული. ქართული ანდაზა გვამცნობს: „ფუფუნებაში აღზრდილი უძლური იქნება, არც თავს არგია, არც სხვასაო“.

ფუფუნების შეფასება შეიძლება შემდეგ ძირითად მომენტებად ჩამოვყალიბოთ:

ჯერ ერთი, ფუფუნების საგნების ფლობა, უმეტესწილად, უკავშირდება მფლობელის მიერ საზოგადოებრივი დოვლათიდან კუთვნილზე მეტად მითვისებას, ე.ი. სოციალური უსამართლობის, ზედმეტი უთანასწორობის არსებობას; მეორე, ფუფუნების საგნების წარმოება დიდძალ რესურსებს ჩამოაშორებს ადამიანთა საარსებოდ აუცილებელი დოვლათის საბოლოოდ ამცირებს საზოგადოების ნამდვილ დოვლათს და კეთილდღეობას; ეკონომიკური თვალსაზრისით ფუფუნება მფლანგველობას ნიშნავს; მესამე, ფუფუნებითი მოხმარების არსებობა აღრმავებს საზოგადოების ფენათა ზედმეტ სოციალურ განსხვავებას, მახინჯ დიფერენციციას, ამწვავებს

დაპირისპირებას, პოლარიზაციას საზოგადოების შიგნით, ძირს უთხრის მის ერთიანობას; მეოთხე, როგორც სამედიცინო მეცნიერება ამტკიცებს, ფუფუნებით ცხოვრება ხელს არ უწყობს ადამიანის ფიზიკურ და სულიერ სიჯანსაღეს, დღეგრძელობას; მეხუთე, ფუფუნება აღრმავებს სოციალური შეგნების გამრუდებას, ზნეობრივ არამდგრადობას და კრიზისს საზოგადოებაში.

მაშ, რისთვის არსებობს დოვლათის ზედმეტი მოხმარება და ხარჯები, ფლანგვა, ფუფუნება თუ ის ადამიანთა ქცევის არარაციონალურობის, ჯანსაღი აზრიდან გადახრის, აშკარა გამოვლინებაა? არაფერი რომ არ ვთქვათ ფუფუნებასთან დაკავშირებული სხვა ნეგატიური მხარის შესახებ, თანამედროვე ცივილიზაციის ფონზე პარადოქსად ჩანს ადამიანთა დიდი ნაწილის მიდრეკილება აზრს მოკლებული გარეგნული ეფექტისადმი, რაც მათთვის არაფრის მომცემი და საზოგადოებისთვის მეტად საზიანო მატერიალურად და ზნეობრივად.

ფუფუნებაში თავს იჩენს მფლანგველობა, რაც ყოველთვის განიხილებოდა როგორც უგნურობის, ნგრევის ინსტინქტი, მოქმედება, რომელიც სპობს საზოგადოების რეზერვებს. როგორც პრაქტიკის ირაციონალობის შედეგი, საფრთხეს უქმნის საზოგადოებას (Бодрийяр 2006, 48).

მომხმარებლური ზედმეტობის, უქმი ეკონომიკის გარკვეულ ნაწილად გვევლინება მთავრობათა (სხვადასხვა რანგის ხელისუფლების სტრუქტურების წარმომადგენელთა) მფანგველობა, ხალხის შექმნილი დოვლათიდან მიღებული სახსრების უყაირათო გამოყენება. ამის შედეგად სახსრების განუღი დაანახარჯებიდან მიღებული სიკეთე ნაკლებია შესაძლებელზე. ასე წარმოიშვება დანაკარგები, რაც საზოგადოებას ძვირი უჯდება. ხელისუფლების მფლანგველობა უძველესი დროიდან იღებს სათავეს. ამას ყურადღება ადამ სმითმა ჯერ კიდევ XVIII საუკუნეში მიაქცია. იგი აღნიშნავდა: „დიდი ერები არასდროს ღარიბდებიან კერძო პირების მფლანგველებითა და არაკეთილგონიერებით, მაგრამ ისინი არცთუ იშვიათად ღარიბდებიან სახელმწიფო ხელისუფლების მფლანგველობისა და არაკეთილგონიერების შედეგად“ (Смит А. 1935, 220).

დღეისათვის ხელისუფლების განკარგულებაში ცენტრალიზებული შემოსავლების სახით თავს იყრის ქვეყნების ეროვნული შემოსავლის დიდი ნაწილი - დაალოებით ერთი მესამედიდან ნახევრამდე და ზოგჯერ მეტიც. საზოგადოების მხრივ სუსტი კონტროლის გამო, მათი უყაირათო გამოყენების ფორმებიდან შეინიშნება: მილიტარისტული მიზნებით გადამეტებული ხარჯვა; ხელისუფლების წარმომადგენელთა პირადი კეთილდღეობისთვის (მეტისმეტად მაღალი ხელფასები, პრემიები, დასვენების ხარჯები და სხვა), ოფისის,სამთავრობო ინფასტრუქტურისათვის სახელმწიფო ფინანსების ზედმეტად გამოყენება, სახელმწიფო ქონების

მითვისება კორუფციული არხებით და სხვა. ყოველივე ამის შედეგად, გადასახადის გადამხდელთა სახსრების ნაწილი არასწორად, არაეფექტიანად გამოიყენება, სცილდება უფრო აუცილებელ საჭიროებებს, არ ხმარდება რეალურ სიკეთეთა მიღებას. შესაბამისად, ლოგიკურია ეს მოვლენა უქმ ეკონომიკას მივაკუთვნოთ იმ ზომით, რამდენადაც მასთან დაკავშირებულია რეალური სიკეთის დანაკარგები საზოგადოებისთვის.

დნელი არაა დავინახოთ ეკოლოგიურ უსაფრთხოებასთან მომხმარებლური ზედმეტობისაკენ მიდრეკილებისა და სიხარბის კავშირი. შეინიშნება უფრო მეტი ბუნებრივი რესურსების გამოყენება ეკონომიკური ზრდის დაჩქარებისათვის. გასული საუკუნის შუა წლებში „რომის კლუბმა“ თვალნათლივ დაადასტურა დაჩქარებული ეკონომიკური ზრდის მიზანშეუწონლობა ეკოლოგიური უსაფრთხოების თვალსაზრისით. ამ კლუბის წარმომადგენლებმა გამოააშკარავეს, რომ გარემოს გაუარესების გამო დაძაბული ეკონომიკური ზრდის უარყოფითი შედეგები მეტია, ვიდრე დადებითი. ცხადია, ადამიანის სამომხმარებლო ძალის შეზღუდულობისას აზრი ეკარგება უზომო რაოდენობის დოვლათის შექმნას. თუმცა, ჯერჯერობით მსოფლიოში მთლიანად დოვლათის მწვავე დეფიციტია ქვეყნების დიდი რაოდენობის ჩამორჩენის გამო. დღის წესრიგში დგას არა „ნულოვანი ზრდა“, როგორც „რომის კლუბი“ მიიჩნევს (Мдойз и др. 2008.22), არამედ ზრდა ეკოლოგიური წონასწორობის შენარჩუნების, ბუნებისადმი გონივრული დამოკიდებულების პირობებში. ეს ანბანური შეჭმარიტებაა, მაგრამ ხშირად დავინწყებულება და მოითხოვს შეხსენებას .

უადგილო არ იქნება ვთქვათ, რომ მომხმარებლურ ზედმეტობაში დევს უზნეობისა და უსამართლობის აშკარა გამოვლინება, რის დაძლევა საარსებოდ აუცილებელია. გამოწვევა მომხმარებლური ზედმეტობის დაძლევის მიმართულებით საუველთაო ყურადღების ცენტრში უნდა იყოს, რასაც გვკარნახობს დღევანდელი და მომავალი თაობებისათვის ზრუნვა.

პარადოქსი ისაა, რომ ყოველივე ამის მიმართ ნაკლებად მგრძნობიარეა სოციალურ-ეკონომიკურ ურთიერთობათა არსებული სისტემა, რიგ შემთხვევაში აქეზებს კიდევ მფლანგველობის აშკარა ფორმებს. ეს უთუოდ ყოველთვის ასე არ გაგრძელდება.

ამრიგად, ყოველივე ზემოთთქმულიდან ჯანსაღი აზრისთვის სავსებით გასაგებია, რომ მომხმარებლური ზედმეტობა, ფაქტობრივად, საზოგადოებას რეალურ ბედნიერებას არ უქადის. ის საზოგადოების ცხოვრების საშიში მოვლენაა და მისი აღკვეთა თუ არა მინიმუმამდე დაყვანა აუცილებელია. ეს დღევანდელი ერთ-ერთი საკვანძო გამოწვევაა. მხოლოდ ზომერი მოხმარებისა და ზნეობრივი, სამართლიანი საზოგადოებრივი გარემოს პირობებში შეიძლება ამქვეყნად ადამიანები ბედნიერები იყვნენ..

დასკვნა

მომხმარებლური ზედმეტობა როგორც სადღეისოდ კაცობრიობის ერთ-ერთი სასიცოცხლო გამონვევა დაკავშირებულია ცხოვრების გაკეთილშობილების სხვა მხარეებთან. იგი მრავალ პრობლემას უქმნის თანამდროვე საზოგადოებას - ამძაფრებს უზნეობას, უსამართლობას, უთანასწორობას ადამიანთა შორის, წარმოქმნის ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემებს, ართულებს საყოველთაო კეთილდღეობის, ადამიანთა ნამდვილი ბედნიერების მიღწევის პირობებს. მომხმარებლური ზედმეტობა წინ ელობება ადამიანთა შორის ჭეშმარიტ ფასეულობით ხედვას, ამახინჯებს მათ ცნობიერებას, წარმოდგენებს ცხოვრების მოვლენებზე, აბნევს ადამიანებს, ხელს უწყობს ყალბ, მოჩვენებით წარმოდგენათა გავრცელებას ცხოვრებაზე, მის აზრზე, სიკეთეზე, ბედნიერებაზე. საბოლოო ანგარიშით, ესაა ერთგვარი ბარიერი ცივილიზაციისა და პროგრესის გზაზე, რომლის რაობა, ნეგატიური გავლენა ცხოვრებაზე გარკვეული ზომით ფარული, ძნელად აღსაქმელია, მეცნიერების მიერ სათანადოდ არაა განმარტებული, ადამიანთა მასის მიერ აღქმული და გაცნობიერებული.

სამომხმარებლო ზედმეტობის გადალახვა ნამდვილი ბედნიერი საზოგადოების ჩამოყალიბების აუცილებელი პირობაა. აქეთკენ მიმავალი მთავარი გზა საყოველთაო მასშტაბით მისი ნეგატივების გაცნობიერება, ზომიერების პრინციპის დაუფლებაა. უნდა მოხდეს ადამიანთა მოთხოვნილებების განმეორება ზედმეტი და მახინჯი ელემენტებისაგან, გონივრული მოთხოვნილებების ჩამოყალიბება, სიხარბის, პატივმოყვარეობის, სხვა მანკიერებათა დაძლევა, ჭეშმარიტ ფასეულობათა გათვითცნობიერება და დამკვიდრება. აუცილებელია ცრუ წარმოდგენების დაძლევა სიკეთეზე, ყოველგვარ ფასეულობებზე, ცხოვრების აზრზე. უნდა დამკვიდრდეს ადამიანთა საყოველთაო ორიენტირება კეთილშობილურ მიზნების, მოტივების, ქცევისკენ ცხოვრებაში, საქმიანობაში. ყოველივე ეს შესაძლებელია ცივილიზაციის მომავალ ეტაპზე, ახალი ეთიკური რევოლუციისა და სოციალური ყოფის, ეკონომიკურ ურთიერთობათა და კულტურული ევოლუციის შედეგად.

კაცობრიობა სწორედ ამ გზით უნდა წავიდეს, რაც მომავალში, მისი გადარჩენისა და ნამდვილი ადამიანური ცხოვრების ეტაპზე გადასვლის საფუძველია.

ლიტერატურა:

- Аристотель (1984) Соч. , т. 4. Изд. „ Мысль “. М.
- Бодрийяр Ж. (2006) Общество потребления. Его мифы и структуры. Перевод с фр., М.
- Веблен Т. (1984) Теория праздного класса», перевод с англ. Прогресс; М.
- Галбрайт Дж. (1976)Экономические теории и цели общества. Перевод с английского , М.
- Зомбарт В. (1917). Любовь, роскошь и капитализм. Сокр. пер. с нем. Н. И. Петроград : Благо
- ლათ- ძი. დათ დე ძიბი (1990) თბ.
- Ломова Е.А. (2009) Экономика общественного сектора. Омск.
- Маркузе Е. (1994) Одномерный человек. Исследование идеологии развитого индустриального общества . перевод с англ., М.
- მალაშხია გ. (2013) უქმი ეკონომიკა. თბ., გვ 179.
- მალაშხია გ. (2020) სიმდიდრის დაგროვების კანონი და კეთილდღეობა. ჟურნ., ეკონომიკა და ბიზნესი, № 4 .
- Медоуз Д. и др. (1991) Пределы роста, перевод с англ. М.
- Парето В. (2007) Социалистические системы, перевод с англ. М.
- Пигу А. (1985) Экономическая теория благосостояния. Изд Прогресс, перевод с англ..
- Платон. (1971) Сочинение. т. 3, ч. II, М.
- Ролз Дж. (1995) Теория справедливости, Новосибирск.
- Руссо Ж.-Ж. Избранное сочинение в 3-х т. Т.1.-М.
- Самуэльсон П.(1993) “Экономика” , перевод с англ. М.
- Смит А. (1935) Исследование о природе и причинах народов. Первод с англ. т.1, М.
- Эрроу К.Дж.(2004). Неопределенность и экономика благосостояния. Вехи экономической мысли, перевод с англ., т.4.. . СПб.
- Ювенал Дёцим (1989). Сатиры. М.
- Юнг К. Психологические типы. Перевод с англ.. М., 1998.
- Maklashkhia G. (2013) Moderate Man. Tb.
- Zombart W. (1922) Luxus und kapitalismus. München und Leipzig.

References:

- Aristotle (1984). Op. , vol. 4. Ed. „ Thought “. М., p. 830.
- Baudrillard J. (2006) Obshchestvo potrebleniya. ego mify i struktury.[Consumer Society. Its Myths and Structures. Translated from French, М .: p. 269] in Russian
- Veblen T. (1984) Teoriya prazdnogo klassa», [Leisure Class Theory, translated from English. Progress; М., p. 365] in Russian

- Galbraith J. (1976) Ekonomicheskiye teorii i seli obshchestva. [Economic Theories and Goals of Society. Translated from English, M., c. 406.] in Russian
- Zombart V. (1917). Lyubov, roskosh i kapitalizm. [Love, luxury and Capitalism, Abbr. per. with him. N.I. Petrograd: Goo.] in Russian
- Lao- dzi. (1990) dao de dzini [Dao de Dzin Tb.] in Georgian
- Lomova E.A. (2009). Ekonomika obshchestvennogo sektora. [Public Sector Economics. Omsk. With.] in Russian
- Marcuse E. (1994) Odnomernyy chelovek. Issledovaniye ideologii razvitogo industrialnogo obshchestva [One-Dimensional Man. Study of the Ideology of a Developed Industrial Society. translation from English, M.] in Russian
- Malashkhia G. (2013). ukmi ekonomika. [Ineffective Economy, Tb.] in Georgian
- Malashkhia G. (2020) simdidris dagrovebis kanoni da ketildgheoba. [The law of Accumulation of Wealth and Prosperity. "Economics and Business" # 4.] in Georgian
- Meadows D. et al (1991). Predely rosta. [Limits to Growth, translated from English. ., in Russian
- Pareto V. (2007) Sotsialisticheskiye sistemy [The Socialist System, translated from English. M.] in Russian
- Pigou A. (1985) Ekonomicheskaya teoriya blagosostoyaniya. [Economic Theory of Welfare Progress Publishing House, translated from English.] in Russian
- Plato. (1971) Sochineniye. [Works. vol. 3, part II, M, . With.] in Russian
- Rawls J. (1995) Teoriya spravedlivosti [The Theory of Justice, Novosibirsk.] in Russian
- Rousseau J-J. Izbrannoye sochineniye [favorit op. in 3 volumes.Vol. 1.-M.] in Russian
- Samuelson P. (1993). "Economy" ["Economics", translated from English. M.] in Russian
- Smith A. (1935). Issledovaniye o prirode i prichinakh narodov.[Research on the Nature and Causes of Peoples. Translated from English. vol. 1, M.] in Russian
- Arrow C.J. (2004). Neopredelennost i ekonomika blagosostoyaniya. Vekhi ekonomicheskoy mysli. [Uncertainty and Welfare Economics. Milestones in Economic Thought, translated from English, v.4 ... SPb.] in Russian
- Juvenal. Decimus (1989). Satiry [Satirs. M; L] in Russian
- Jung K. (1998). Psikhologicheskiye tipy. [Psychological Types. Translated from English. M., 1998.] in Russian
- Malashkhia G. (2013) Moderate Man. Tb., in Georgian
- Zombart W. (1922). Luxus und kapitalismus. [Luxury and Capitalism. München und Leipzig, p. 72.] In German.

Consumer Excess Is A Challenge To Humanity

George Malashkhia

Professor (Emeritus)

Georgian Technical University

g.mal2012@yahoo.com

The article examines the economic, social and ethical aspects of such a widespread phenomenon as consumer surplus - excessive consumption and accumulation of good from the point of view of a eudemonic vision, human happiness. It is presented as a challenge to humanity, the overcoming of which is associated with the elimination of the harm of a number of human negatives - greed, unreasonableness of needs and their satisfaction, etc.

The article defines the essence of consumer surplus, explains its manifestations, causes of occurrence and socio-economic consequences, shows what place is occupied by consumer surplus in people's lives.

The author draws attention to the limitedness of reasonable needs and consumer power of a person, the senselessness of excessive consumption and accumulation of goods. Excessive consumption and accumulation of goods are assessed as a deviant behavioral act.

The work focuses on the manifestations of consumer excess, economically intensive, social and ethical reasons for their occurrence. They are explained by the psychological characteristics of consumers, the socio-economic environment. The focus is on the negative consequences for society and individual individuals that accompany this phenomenon of being. In particular, it confirms the economic harm that is caused to society and individual subjects from excessive consumption of good. Excessively consumed and accumulated property is viewed as not bringing real benefits, their production - as an idle economy. Luxury is seen as a vicious manifestation of hedonism.

There is shown the scale of excessive consumption and accumulation of good, which are presented from the point of view of moderation, rationality, imaginary and true well-being

Concrete judgments substantiate how important it is to overcome consumer surplus for individuals and the whole society. It is argued that this does not contradict consumer sovereignty, but is in line with it and the public interest. The conclusion is made that condemnatory moderation greatly facilitates the rooting of the general welfare state, overcoming ecologically-intensive and social threats.

Consequently, the disappearance of consumer surplus is presented as one of the problems of human progress.

Keywords: *Consumer redundancy, Consumer society, Healthy needs, Consumption, To accumulate, Moderation, Hedonism, Luxury, Unnecessary items, Greed, Waste, Idle economy, Consumer power, User sovereignty, Universal welfare, Happiness for everyone.*

JEL Codes: *E20, E21, E29.*